

Вопросы Ономастики 16–17. (2014)

Főszerkesztő: ELENA BEREZOVIČS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg. 376 lap
(16. 200 lap, 17. 176 lap)

1. Az orosz Voproszű Onomasztiki 2014. évi két számát külön-külön, rovatok szerint mutatom be.

2. A 16. szám

Tanulmányok. A rovat hét írása közül kettő helynevekkel, négy személynevekkel, egy pedig egyházi ünnepnapokkal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik. O. V. SZMIRNOV folytatja a Voproszű Onomasztiki előző számában olvasható, a Mari Köztársaság területén és a Vjatka középső folyása mentén található helynevekről szóló tanulmányát (7–33). A szerző A. K. MATVEJEV szemantikai modelljét alkalmazó elemzése megerősítette azt a feltételezést, hogy a terület toponimáinak többsége nem permi eredetet mutat: a neveket adó közösség egy ismeretlen, kihalt finn-permi nyelvet beszélhetett, amely átmenet lehet a finn-volgai és a permi között, avagy egy még korábbi nyelv vagy nyelvjárás. A cikk ennek a nyelvnek (nyelveknek) néhány fonetikai sajátosságát tárgyalja a toponimák tükrében. E. V. ZAHAROVA tanulmányában az Onyega-tó északi részének helyneveit vizsgálja, ezáltal reflektálva a régió történetének különböző szakaszaira (34–19). Morfológiai elemzéssel kimutatja egyes helynevek vepsze és karjalai nevekből történő adaptációját, ezáltal körvonalazza az orosz lakosság ősi migrációját a Ladoga-tó területéről a Szvir-folyó és Onyega-tó területére. A különféle szempontú (területi, statisztika és nyelvészeti) elemzés a vizsgált terület marginális helyzetéről árulkodik a vepszék déli, a karjalaiak nyugati, valamint az északi orosz területek tekintetében egyaránt, ami a régió földrajzi adottságaival magyarázható. A. V. MATISZON két város, Rzev és Osztaskov 18. századi ortodox lelkészeinek és családtagjaiknak kereszt- és családneveit vizsgálja (50–62). Az eredményeket Közép-Oroszország hasonló jellegű adataival összehasonlítva kiderül, hogy a névadást jelentősen befolyásolják a helyi hagyományok. Ekkoriban a családnevek kialakulása még folyamatban volt a lelkészek körében; családnevek többnyire ragadványnevből, illetve ritkábban a templom nevéből, az egyházban viselt méltóság nevéből, valamint helység- és személynevekből jöttek létre. Sz. Sz. SZKORVID a családnevek variabilitását vizsgálja az Észak-Kaukázus és Nyugat-Szibéria cseh bevándorlóinak körében (63–74). A szerző rámutat arra, hogy mindkét cseh közösség őrzi és használja az eredeti családneveit a közösségi névhasználatban. O. L. KARLOVA a karéliei falusi lakosság kollektív ragadványneveinek motivációit a helyiek fő jellemzőiben, nyelvi sajátosságaiban, kedvelt ételeiben, jellemvonásaiban, szokásaiban és etnikai státuszában találja meg (75–83). Egy település lakosainak több, egymástól függetlenül keletkezett kollektív ragadványneve is létezhet; ezek gyakran helynevből erednek, és jellemzően negatív konnotációjúak. T. A. GRIDINA azt vizsgálja, hogy az óvodások és iskolások hogyan sajátítják el a személyneveket, és hogy azok – különösen a saját nevük – milyen funkciót töltenek be a gyerekek mentális nyelvi tudatában az egyedfejlődés szakaszaiban (84–95). O. V. ATROSENKÓ

az orosz egyházi-nemzeti ünnepek lexikográfiájának a 19. századtól napjainkig megfigyelhető változását mutatja be (96–115). Rávilágít az ezeket tartalmazó különböző jellegű szótárak hiányosságaira, szerkezetére, valamint felvázolja egy országos és regionális szótár elkészítésének alapelveit.

Közlemények. A rovat két írása közül O. V. SZALOMATOVA a 17–18. század fordulóján született Stefan Javorsky prédikációiban említett nem bibliai eredetű személynveket vizsgálja és rendszerezi (116–121). E. S. KOGAN a személy- és helynevek nyelvjárási frazémákban betöltött funkciójáról ír, valamint rávilágít a frazémává válás négy szakaszára (122–127).

Adatok. JU. B. VORONCOVA a Vologda és Kosztroma határvidékének keleti területein 2009–2014 között gyűjtött ragadványneveket közli szótári formában (128–149).

Tudományos élet. E rovat két beszámolót közöl: a Nemzetközi Szlavisztikai Komité 2013. augusztus 24-én Minszkben megrendezett üléséről és a 2013. augusztus 20-a és 27-e között zajló XV. Nemzetközi Szlavisztikai Kongresszusról (150–154), valamint a VIII. Nemzetközi Szvjatogorszki Konferenciáról (155–157). Ezeket rövid beszámolók, információk követik a 2014-ben megrendezett és megrendezendő 24 névtudományi konferenciáról (158–161).

Recenziók. E rovatban a Felső-Volga-vidék finnugor eredetű toponimait tárgyaló angol nyelvű kötetéről (162–169), valamint egy orosz névtani kézikönyvről (170–173) olvashatunk ismertetést.

Könyvespolc. A rovat 23 rövidebb, átlagosan fél-negyed oldalas, ukrán, orosz, cseh, magyar, angol, bolgár, lengyel, német nyelven írt, 2011 óta megjelent névtani kiadványt mutat be (175–185), köztük RÁCZ ANITA Adatok a népnévvel alakult régi településnevek történetéhez című munkáját (176).

Terepmunka. A rovatban T. N. DMITRIJEVA a Kazim folyó medencéjében, Nyugat-Szibériában, a Hanti–Manysi Autonóm Körzetben végzett helynévgyűjtésről számol be (186–196).

Évforduló. A kötet utolsó írásában a folyóirat német szerkesztőbizottsági tagjának, a 2014-ben 80. születésnapját ünneplő Karlheinz Hengstnek a munkásságáról olvashatunk (197–198).

1. A 17. szám

Tanulmányok. A rovat nyolc írása közül négy helynevekkel, egy írói névadással, kettő személynévvel, egy pedig folyóiratok címeivel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik.

A. L. PUSZTYAKOV a Vetluga és a Vjatka folyók közötti terület helyneveit elemzi (7–34). Az etimológiai vizsgálat során megállapítja, hogy egyes elemek lehetnek mind mari, mind permi eredetűek; az utóbbiak többnyire a Mari Köztársaság északkeleti részére, illetve a szomszédos kirovi területekre jellemzőek. JU. JU. GORDOVA korrelációt mutat ki az Oka középső vidékének helynevei és a terület régészeti adatai között (35–53). A szerző szerint a terület víznévrendszerének kialakulása a bronzkorra tehető, míg a régió északkeleti részének alapvető helynévrendszere az i. sz. 1–2. század fordulóján jött létre. G.-R. A.-K. GUSZEJNOV a 438-ban alapított ősi orosz város, Derbent nevének eredetét, a kora középkori térség helyneveit, nyelvi-etnikai helyzetét vizsgálja (54–67). K. A. GEIN a helynevek lexikográfiai leírásának problémáival foglalkozik (68–77). A szerző a névtanban eddig többnyire ismeretlen ideografikus szótárírás elvét alkalmazza, és a *topoideogram*

terminus használatát javasolja a helynév alapjául szolgáló közszavak konceptuális jelentésének kifejezésére. E. F. SAFRANSZKAJA a 'taskenti lakos' metaforikus jelentését vizsgálja (78–92). Nyomon követi, milyen változásokon megy keresztül a Szaltikov-Scsedrin munkájában még erősen negatív jelentésű szó a 19. századi publicisztikában, valamint Dosztojevszkij, Leszkov, Karazin, Lev Tolsztoj és Nyeverov műveiben. G. S. HAZIJEVA-DEMIRBAS Kazán városában 2000–2012 között tatár családokban született gyermekek személynéveit elemzi különböző szempontok szerint (statisztika, etimológia, szemantika stb.) (93–102). G. R. DOBROVA a gyermekek spontán beszéde alapján vizsgálja a tulajdonnevek és köznevek megértése közötti különbségeket (103–111). Kiemeli, hogy a gyermekek már a nyelvfélődési folyamat korai szakaszában képesek megkülönböztetni az azonosító és általánosító nyelvi jeleket. M. V. GOLOMIDOVA és V. A. MJASZNIKOVA azt kutatja, hogy a különböző folyóiratok névadásával – a médiadiskurzus szerves részeként – miként lehet megcélozni az olvasóközönséget (112–119). Ennek során bemutatják a nőknek szóló kortárs orosz folyóiratok címében szereplő ikonikus, indexikus és szimbolikus kódok kommunikatív és értelmezési lehetőségeit.

Adatok. M. V. AHMETOVA az orosz nyelvben elterjedt 'valamely város gyermek lakója' jelentésű szóból keletkezett névalakok vizsgálatával foglalkozik (120–128). Az oroszban ezt a jelentést az adott városnévből *-onok* (egyes számban), *-ata* (többes számban) képzővel hozzák létre, míg a felnőtt lakosok esetében ugyanazon helynévből másik képzővel létrehozott szóval nevezik meg; pl. *Tula* > *tuliachata* 'Tula város gyermek lakosa', *Tula* > *tuliaki* 'Tula város felnőtt lakosa'. A szerző az Oroszország városneveiből ily módon mesterségesen alkotott alakok meglétét és valós használatát vizsgálja különböző műfajú szövegekben, internetes keresőprogramok segítségével.

Tudományos élet. A rovat két beszámolót közöl: az oroszországi Majkopban A névtan általános és regionális problémái címmel 2014-ben megrendezett nemzetközi tudományos konferenciáról (129–130), valamint A Volga-régió névtana című nemzetközi konferenciáról (131–133). Ezt követően rövid áttekintést olvashatunk a 2014-ben világszerte megrendezett vagy megrendezendő 18 névtani konferenciáról, fórumról (134–136).

Recenziók. A rovatban két recenziót olvashatunk: egy orosz nyelvű monográfiáról, melyben a szerző francia nyelvű szövegekben vizsgált névesztetikai kérdéseket, funkciókat és fordítási nehézségeket (137–145), valamint egy egyetemisták számára készített, különböző feladatokat is tartalmazó névtani kézikönyvről (146–150).

Könyvespolc. A rovat hat, átlagban egy-másfél oldalas ismertetést közöl több névtani folyóirat korábbi számairól (151–158), köztük részletesebben is a Névtani Értesítő 2013. évi 35. számáról (155–157).

Új disszertációk. A rovat a 2013–2014 között megvédett 31 névtani témájú disszertáció bibliográfiai adatait közli (159–161).

Megemlékezés. A kötet zárásaként a 2013-ban elhunyt A. G. Mitroskinára (162–165) és a 2014-ben elhunyt Z. V. Rubcovára emlékeznek (166–168), majd Rubcova legfontosabb munkáinak bibliográfiai adatait olvashatjuk (169–173).

GÖRÖG NIKOLETT

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar